

AZ IDEÁLIS PARTNER: EGY GRÚZIAI KÉPZÉS HAZAI TAPASZTALATAI

BOGDÁN PÉTER

a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató
Intézetének tudományos segédmunkatársa
bogdan.peter@tk.mta.hu

2014. augusztus 1. és 2015. március 1. között valósult meg a *Me&You*-projekt¹ nyolc – európai és Európán kívüli – ország részvételével. A nemzetközi tréningorozat, amely része az *Europe Strategy 2020* megnevezést viselő EU-s növekedési stratégiának, az Európai Bizottság *Erasmus + az Európai Unió oktatási, képzési, ifjúsági és sportprogramja* támogatta, a lettországi Nemzetközi Ifjúsági Programok Ügynöksége koordinálta. A projekt megálmodói a szintén lettországi *NVO idea* (nem kormányzati szervezet) munkatársai és partnerei voltak.

A *Me&You*-projekt az informális oktatásban használt „*lány és fiú-csoportmódszeren*” alapul, amelyet a finn *Åland Islands Peace Institute* fejlesztett ki abból a célból, hogy támogassa a tinédzsereket az identitásfejlődésben, a személyes értékek formálásában, valamint a belső tartalékok felfedezésében.² A „*lány és fiú-csoportmódszer*” tulajdonképpen egy „*megerősítő módszer*”, amelynek során kitüntetett figyelmet szentelnek a nemek, valamint a nemi szerepekhez kötődő hatalmi struktúrák közötti igazságtalanságok beazonosításának, de emellett a tinédzserek fontos témákat (kapcsolatok, család, szex, oktatás, társadalmi kirekesztés) is megvitatnak, illetve megvizsgálják.

A „*lány és fiú-csoportmódszer*” az *Åland Islands Peace Institute*-tal (a *Central Baltic Interreg IV A Programme 2007-2013* keretében) együttműködő *Resource Center For Women „Marta”* (nem kormányzati szervezet) vitte el székhelyére, Lettországba, ahol a *Me&You*-projekt ötlete azután született meg, hogy Madara Mazjāne három évig alkalmazta ezt a metódust több mint 150 fiatallal. A *Resource Center For Women „Marta”* szervezet tapasztalata szerint a csoportmódszer változásokat indukált a fiatalok attitűdjében és viselkedésében, megnövekedett az önbizalmuk, bekapcsolódtak társasági tevékenységekbe, biztonságérzetük fejlődött, megnövekedett a figyelmük a nemi szerepek és az egyenlőség iránt, ami egyben elősegítette a fiatalok inklúzióját is a társadalomba.³

¹ A projektről lásd részletesebben: <http://www.projectmeandyou.com/#!home/mainPage> Letöltés ideje: 2016. március 27.

² <http://www.projectmeandyou.com/#!project-method/cee5> Letöltés ideje: 2016. március 27.

³ <http://www.projectmeandyou.com/#!who-are-we/c1il6> Letöltés ideje: 2016. március 27.

A „*lány és fiú-csoportmódszerre*” építő *Me&You*-projekt általános céljai a következőképpen fogalmazhatóak meg⁴:

1. a *Europe Strategy 2020* stratégia aktív részese lenni az által, hogy a program támogatja a nemek egyenlőségén alapuló társadalmi inklúziót;
2. beazonosítani és összehasonlítani a nemi vonatkozású és aktuális problémákat Európában és a szomszédos államokban, valamint megérteni azok okait és következményeit;
3. az ifjúságsegítők és oktatási szakemberek készségeit gyarapítani olyan módszerek hozzáférhetővé tételével, amelyek a nemi egyenlőséget helyezik a középpontba;
4. erősíteni a nemzetközi együttműködést olyan szervezetek között, amelyek a nemekkel és a nemi szerepekkel kapcsolatos problémákra specializálódnak.

Ami a konkretizált célkitűzéseket illeti, azok pedig a következők:

1. megismertetni a projekt résztvevőit és küldő szervezeteiket a *Europe Strategy 2020* elképzeléseivel, valamint elősegíteni a partnerszervezetek abba történő bevonódását;
2. helyi közösségekben való tevékenységek megvalósításán keresztül a partnerszervezetek végezzenek nemi szerepekkel, egyenlőséggel és társadalmi kirekesztéssel kapcsolatos kutatásokat;
3. grúziai nemzetközi tréningen a résztvevők végezzenek összehasonlítást és kritikai analízist a nemi kérdésekkel kapcsolatban globális perspektívából;
4. együttműködés kialakítása az Európai Unió és a szomszédos országok szervezetei között;
5. a résztvevők megismertetése a „*lány és fiú-csoportmódszerrel*”, annak céljaival és eszközeivel a módszer megtanulásán keresztül;
6. a grúziai képzés után helyi tevékenységek szervezése, amelyek keretében minden partnerszervezet alkalmazza a tanult „*lány és fiú-csoportmódszert*” a saját közösségében (tinédzserek csoportja, fiatal felnőttek, ifjúságsegítők);
7. a „*lány és fiú-csoportmódszer*” fenntarthatóságának és hatékonyságának értékelése, a problémák és eredmények összesítése, a partnerszervezetek közötti jövőbeli együttműködés megtervezése, valamint egy tapasztalatcsere-szeminárium szervezése Magyarországon.

A *Me&You*-projektben 8 ország olyan nem kormányzati szervezetei vettek részt, amelyek főprofilja a fiatalokkal (tinédzserekkel) való foglalkozás. A következő szervezetek képviseltették magukat (összesen 24 oktatási szakemberrel): *NVO ideA* (Lettország), *Youth Association Droni* (Grúzia), *Young Ukrainian Leaders*

⁴ <http://www.projectmeandyou.com/#!about-us/cjg9> Letöltés ideje: 2016. március 27.

(Ukrajna), *Deneyimsel Egitim Merkezi Dernegi* (Törökország), *MRSZ Alapítvány – Önkéntes Diakóniai Év Programiroda* (Magyarország), *SKUNK – Skärgårdsungdomarnas Interesseorganisation* (Åland Islands), *Yuva Humanitar Merkezi* (Azerbajdzsán), *Centru Pentru Dezvoltare Durabila Greentín* (Románia). A kobuleti-i képzés vezérfonalát a trénereknek (*Madara Mazjāne, Lauma Ziemelniece, Levendel Áron*) a következő hitvallása képezte: „A nők és férfiak kölcsönös kapcsolatára épülő nemi szerepek és sztereotípiák évszázadok óta fontos és sokat vitatott témák. Hiszünk benne, hogy mindannyian felelősek vagyunk azokért az értékekért, amelyeket átadunk a következő generációknak. Ez jelenti azt, hogy kritikával kell viszonyulni a saját érték- és hitrendszerünkhöz, mint ahogyan kritikusan kell kielemezni azt is, hogy mit akarunk beleinvestálni a következő generációkba.”⁵

Ezen gondolatok jegyében 9 olyan fontosabb – coaching technikákat alkalmazó – módszerrel⁶ ismerkedhettek meg a résztvevő szakemberek, amelyektől az várható, hogy a tréningen képviselt szervezetek fiataljai tudatosabban és érzékenyebben lesznek képesek kezelni a férfi-női kapcsolatrendszer komplex aspektusait. Azaz a *Me&You*-projektnek szerves részét képezte a 9 módszer továbbvitele a résztvevő 8 országba helyi mini-tréningek formájában. Magyarországon erre – *Dénesné Szanyi Ildikó* irányításával – Budapesten került sor, de volt gilvánfai helyszín is *Sarah Braun* vezetésével, valamint bekapcsolódott ezenfelül a Budaörsi Tanoda a személyes közreműködéssel.

Magyarországon 2014. november 30-án tartottuk a helyi workshopot a Budaörsi Tanodában. Az eredeti céloknak megfelelően középiskolás tanulókat és az intézmény pedagógusait céloztuk meg, de az előzetes szervezéshez képest (több jelentkező diák volt, mint aki végül megjelent) nem sikerült nagy volumenű képzést tartani, ugyanakkor a jelenlévő három tanuló (két fiú és egy lány) és két pedagógus tevékenysége alapján hasonló tendenciák és reakciók voltak lemérhetők és tapasztalhatók, mint a grúziai Kobuletiben tartott (képzők képzése) tréningen.

A mini-workshopot jégtörő játékkal kezdtük, amely nagyon gyorsan oldott és pozitív légkört teremtett a résztvevők között, aztán rátértünk a *Me&You*-projekt által felkínált módszerekre. Az első játék a *Hot Chair* volt. Ennek a foglalkozásnak a keretében kört alakítottunk ki székekből, mindenki leült az általa legszimpatikusabbnak talált helyre, s elhelyeztünk magunk között egy üresen álló széket is, mégpedig azért, mert a módszer keretében a tanulók és a tanárok olyan kérdéseket hallhattak, amelyekkel kapcsolatban állást kellett foglalniuk. Ennek megfelelően ha egyetértettek a megfogalmazottakkal, akkor helyet kellett cserélniük,

⁵ <http://www.projectmeandyou.com/#!/home/mainPage> Letöltés ideje: 2016. március 27. Fordítás Bogdán Péter.

⁶ Activity „Mary and John”; Activity „4 corners” (Sexual Identity); Activity „7 methods of suppression”; „Activity „An Alien”; Activity „Female/Male Sexual Identity”, Activity „Grey Zone Stories”, Activity „Hot Chair”, Activity „Ideal Partner”; Activity „Identity Molecule”

ha pedig nem, vagy bizonytalankodtak, akkor ott maradtak, ahová eredetileg is leültek. Minden egyes döntés után a moderátor feltette a kérdést – személyre szólóan – hogy ki és miért változtatott vagy nem változtatott helyet.

A játék során voltak *bemelegítő állítások* (1. A kedvenc színem a kék. 2. Szeretem az extrém sportokat 3. Szeretek bevásárolni. 4. Nem szeretnék vidéken élni. 5. Félek a pókoktól és a kígyóktól. 6. Szeretek könyveket olvasni. 7. Nem szeretek mosogatni.); *nemi szerepekkel kapcsolatos állítások* (1. Elfogadható, ha egy nő magasabb a partnerénél. 2. Egy férfinak vigyáznia kell a partnerére. 3. Egy nőnek rossz híre keletkezhet, ha provokatívan öltözik fel. 4. Elfogadható, ha egy férfi kevesebbet keres a feleségénél 5. Egy nő rendszeresen meghívhatja a partnerét vacsorára és fizetheti is azokat.); *szexualitással, szexuális identitással kapcsolatos állítások* (1. A férfiak jobban szeretik a szexet, mint a nők. 2. Egy nőnek a házasságig szűznek kellene maradnia. 3. Nem okozna nekem problémát, ha kiderülne, hogy a legjobb barátom homoszexuális 4. A szex célja a szerelem kifejezése. 5. Az óvszerről való tudás arra indíthatja a fiatalokat, hogy szexuális viszonyt létesítsenek) *férfiassággal/nőiességgel kapcsolatos állítások* (1. A férfinak kellene felelősnek lennie a családi életben minden fontos döntésért. 2. A futball egy tipikus férfi sport. 3. Elfogadhatatlan, ha egy nő tesz házassági ajánlatot egy férfinak. 4. A gyermekek gondozása a nő kötelessége. 5. A férfiak sokkal racionálisabban és logikusabban gondolkodnak, mint a nők. 6. Az a férfi, amelyik kimutatja az érzéseit: gyenge. 7. A nők többet beszélnek, mint a férfiak. 8. Minden férfi egyforma. 9. Mostanában a fiatal lányok túl sok kozmetikumot használnak. 10. Azok a férfiak, akiknek volt néhány szexuális kapcsolata: jó fiúk, de ha lányok teszik ugyanezt: azok könnyen kaphatók. 11. A férfiak sokkal inkább vannak privilegizált helyzetben, mint a nők. 12. A nőknek és a férfiaknak egyenlőknek kellene lenniük).

Az állítások erősen vibráló vitákat generáltak a diákok között. A nők és a férfiak hagyományos nemi szerepeihez nagyon nyitottan közelítettek, ugyanakkor érdekes tapasztalat volt az, hogy míg a fiú tanulók konzervatív álláspontot foglaltak el a homoszexualitással kapcsolatban, addig a lány diák határozottan biszexuális szemszögből értelmezte a felvetett témákat.

A budaörsi mini-workshop következő állomása az *Alien* című játék volt. Ennek a módszernek a keretében a résztvevőknek azt kellett elképzelniük, hogy a Földre érkezett egy földönkívüli humanoid, aki kapcsolatokra vágyik, de nem tudja, hogy hogyan kell viszonyulni a különféle embertípusokhoz, mikor tekinthető vonzónak az ellenkező nem számára, de nem tud semmit a földi emberek szexuális szokásairól sem, mint ahogyan ismeretlenek előtte az egyéb –vonatkozó – hagyományok is. A játék szerint a humanoid lehetett nő- és férfi nemű is, s ennek megfelelően a játékosok dönthettek arról, hogy milyen nemű földönkívülinek adnak tanácsot, de az közös volt minden esetben, hogy a gondolataikat címszavakban és rajzos formában egy papírlapon rögzítették. Az eredmények azt mutatták, hogy a résztvevők az általános társadalmi normák mentén gondolkodnak a különböző nemi szerepekről. Azaz ha a földönkívüli humanoid nőnemű volt, akkor úgy vélték, hogy kedvesnek,

szépnek, viccesnek és sportosnak kell lennie, de ha férfi nemű, akkor a kedvesség mellett megjelent a gazdagság fogalma is, és azt is hozzátették, hogy jó focistának kell lennie, ugyanakkor nem szabad büszkélkednie a vagyonával. A biszexuális leány tanuló egyéni állásfoglalást fogalmazott meg, amennyiben úgy vélte, hogy az általa ábrázolt hímnemű humanodinak biszexuálisnak kell lennie, és érzékenynek kell lennie a különböző emberi kapcsolatokra, mert bármelyiknek lehetnek szexuális következményei.

A mini-workshop egyik legizgalmasabb része *Mary és John* története volt. A leírás szerint egy szerelmes párról van szó az esetükben, akik szétszakadnak John (16 éves) Európába költözése miatt. A fiatalok internetes eszközökön keresztül sűrűn tartják egymással a kapcsolatot, de Mary-nek (15 éves) ez nem elég, mindenképpen látni szeretné John-t. A szüleinek nincs pénze arra, hogy kifizessék neki az útiköltséget, ezért kisebb munkákat vállal el, de még így is kevés az, ami összegyűlik. Mary egy diszkóban találkozik Kris-szel (18 éves), aki elmondja, hogy Európába utazik és őt is magával viszi Johnhoz, de előtte le kell vele feküdnie. Mary az édesanyjától kér tanácsot, de ő azt válaszolja, hogy ez az ő élete és elég nagy már ahhoz, hogy önállóan döntsön. Mary eltölt egy éjszakát Kris-szel és elutazik Johnhoz, aki nagyon megörül neki, de csak addig, amíg meg nem tudja, hogy milyen áron utazott el hozzá. A fiú kiadja Marynek az útját. A lány pedig otthon elpanaszolja a bánatát Leonnak (15 éves), aki azt mondja, hogy ne aggódjon, mert ő tudja, hogy mi a megoldás. A játékosoknak egyrészt értékelniük kellett 1-től 5-ig, hogy kinek a viselkedése a legelfogadhatatlanabb (1) és a legelfogadhatóbb (5). Másrészt válaszolniuk kellett azokra a kérdésekre, hogy: *Mi lett volna Mary-től a legelfogadhatóbb viselkedés?, Az anyának mit kellett volna másként tennie?, Ki tudott volna tanácsot adni Marynek?. Hogyan tud Leon segíteni Maryn?. Hogyan változna a szituáció, ha Mary és John szerepet cserélnének?* A résztvevők közül mindenki azt mondta, hogy Kris viselkedése volt a legkevésbé elfogadható, amellyel szemben Leoné volt a legelfogadhatóbb. Általában úgy vélekedtek, hogy Kris után Mary anyja a legnegatívabb szereplő a történetben, míg ezzel ellentétben – és Leon után – Mary viselkedése volt a legelfogadhatóbb. Johnnak a megítélése – az értékelési skálán – középen helyezkedett el. Érdekes tapasztalat volt, hogy a grúziai egyetemistákhoz hasonlóan a budaörsi játékosok sem tudták eldönteni, hogy miként értékeljék Leon segítőkészségét, mert ugyanúgy ők sem tudták elképzelni, hogy miben tudna segíteni, különösen annak fényében, hogy Kris is ígért már Mary-nek hasonlót.

Mary és John története után a résztvevők azt a feladatot kapták, hogy készítsenek reklámot a homoszexualitásról egy fiú- és egy leánycsoport keretében. A fiúk – konzervatív heteroszexuális szempontból készítették el – szituációs gyakorlatukat, amelynek az volt az üzenete, hogy a homoszexualitás csak akkor elfogadható, ha annak nincsenek látható jelei. A női csapat ezzel szemben progresszív szellemiségű reklámot készített. Különböző családtípusokat mutattak be, miközben beszéltek a genetikai adottságokról is. Az ő érvük az volt, hogy senki

sem tudhatja, hogy ki a heteroszexuális, a biszexuális vagy homoszexuális, és senki sem tudhatja, hogy a heteroszexuális vagy a homoszexuális család működik-e jobban.

A reklámkészítés után a *4 corners* című játék került sorra. Ennek keretében a moderátor állításokat fogalmazott meg, amelyekre – a terem 3 sarkában elhelyezett – 3 különböző választ is lehetett adni. A játékosok minden állításnál aszerint álltak be egy-egy sarokba, hogy mikor, melyik választ tartották magukra nézvést érvényesnek. Ha egyik opció sem felelt meg akkor az üresen maradt 4. sarkot is lehetett választani. Minden egyes kör után meg kellett indokolni a választást. A *4 corners* során a következő kérdésekre és szituációkra kellett választ adni: *Mely értékek a legfontosabbak neked egy kapcsolatban?* (vonzó külső, támogatás és megértés, együttes szórakozás), *Mi a legrosszabb, ami egy barátságban történhet?* (hazugságok és rágalmozás, kritika, közömbösség), *A nők legalább annyira akarják a szexet, mint a férfiak.* (azonos módon akarják, de másképp mutatják ki; nem, a nők akarják inkább; nem, a férfiak akarják inkább), *a férfinak joga van a szexhez?* (igen, ha a nő flörtölt vele; nem, kivéve akkor, ha a nő is akarja; igen, ha egy párt alkotnak és korábban már szexeltek), *Egy partin egy lány flörtöl és táncol néhány fiúval. A parti után kettejükkel hazamegy. Amikor a lány házába érnek, akkor ő behívja őket egy csésze teára. A házban a fiúk leveszik a lány ruháját arra való hivatkozással, hogy a lány felcsigázta őket. Megerőszakolják a lányt. Ki hibázott?* (a felelősség a fiúké; a lány csak magát okolhatja; a fiúknak felelniük kell a tettükért, de a lány is felelős – *Mi változik, ha a fiúk 18 éven felüliek, de a lány nem? Mi változik, ha mindannyian 18 év alattiak? Mi változik, ha egy fiú és két lány van (azaz megváltoznak a szerepek)?, Rendezvényt szerveznek a nemi egyenlőségről az iskolában. Néhány lány elérte, hogy minden lánynak kötelező részt venni a „női önvédelem (mind pszichikai, mind fizikai)” című tanfolyamon. Mit gondolsz róla?* (nagyon jó és szükség van rá; egyáltalán nem szükséges; mindenkinek részt kellene vennie ilyen típusú tanfolyamon), *Ki a felelős a tinédzserek szexuális neveléssel, valamint a reprodukciós egészséggel kapcsolatos kérdéseinek megválaszolásáért? Hol kell ennek megtörténni?* (a családban; az iskolában; sehol, a tinédzserek már sokat tudnak és meg fogják találni az információkat maguktól). A *4 corners* című játék során nem egyszer élénk vita alakult ki a résztvevők között, habár az is igaz, hogy számos ponton véleményazonosság is tapasztalható volt.

A mini-workshop során az *Ideal partner* volt a legnépszerűbb játék, ugyanis a résztvevők kérésére kétszer is meg kellett ismételni. A módszer az egyéni értékek és identitások kérdésköreit célozza, miközben az individuális, lokális és globális szinten megvalósuló sztereotípiák mögé is be akar hatolni. A játék során a résztvevők először különböző nemzetiségű személyneveket kaptak, aztán a szimpatikus nevek kiválasztása után az adott személy külső megjelenésére vonatkozó információkat. A résztvevők ezután eldönthették, hogy továbbra is kitartanak-e választottjuk mellett, vagy más személyt találnak szimpatikusabbnak. Miután állást foglaltak a játékosok másodjára is, lépésről lépésre szembesülhettek a kiszemelt partner belső

tulajdonságaival, aztán vallásával, életstílusával, azzal, hogy mit birtokol, mit tud, mit csinál, milyen képzettséggel rendelkezik, hány éves, hol dolgozik, milyen jövőbeli tervei vannak, milyen mondás (hitvallás) származik tőle. Természetesen minden egyes stáció után a moderátor teret adott a játékosoknak arra, hogy elgondolkodjanak azon, vajon továbbra is ki akarnak-e tartani az eredeti partnerük mellett, vagy van olyan, aki időközben szimpatikusabbá vált nekik? A játék legérdekesebb tapasztalata az volt, hogy a fiúk megpróbálták kitartani mindenáron az első választottjuk mellett, miközben a lányok rugalmasabbak voltak a váltás tekintetében. Az is érdekes tapasztalat volt, hogy a kiszemelt partner hite (vallási nézete) minden esetben hatalmas problémákat okozott. Az volt az a pont, amikor a résztvevők azt mondták, hogy inkább másik személyt választanak.

A mini-workshop zárásaként előkerült az *Open Space* nevű játék, amelynek keretében a résztvevők kérdéseket tehetek fel a játszott programelemekkel kapcsolatosan, s megfogalmazhatták, hogy mit tanultak és mit vinnének haza. Ez utóbbival kapcsolatosan azt mondták: 1. *Minden tetszett. Mindent hazavinnék.* 2. *A Hot Chair, az Ideal Partner és a 4 corners fanasztikus volt.* 3. *A Hot Chair, a homoszexualitás reklámozása, az Ideal Partner volt jó. Örültem, hogy nyíltan beszélhettem a homoszexualitásról. Nagyon jól éreztem magam.*

A 2014. október és 2014. december között megvalósított program során 21 résztvevő 24 különböző mini-workshopot rendezett 8 országban körülbelül 500 (14 és 60 év közötti) embernek. A résztvevők 89 órát töltöttek együtt, a mini-workshopok 11 iskolában, 6 egyetemen, 4 oktatási központban és 2 nem-kormányzati szervezetben valósultak meg 9 nyelven, 19 különböző nemzetiséget képviselve. A projekt résztvevőinek 52%-a volt férfi és 48%-a volt nő.

A programnak volt folytatása *North&South-Me&You* címmel (területi és résztvevő országok szempontjából) észak és dél relációjában 2015. augusztus 1. és 2016. április 1. között, valamint *Open Senses* címmel 2015. augusztus 17. és 2016. január 17. között, de ez utóbbi esetben a „*lány és fiú-csoportmódszer*” felnőttekre adaptált változatára a „*nők és férfiak- csoportmódszerre*” építettek a képzők.